

EJONS

International Journal on Mathematic, Engineering and Natural Sciences

(Uluslararası Fen, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Dergisi)

<https://ejons.org/index.php/ejons>

e-ISSN: 2602 - 4136

Araştırma Makalesi

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14039807>

Şeker Pancarı Üretiminde Tarımsal Destekleme Uygulamalarının Analizi: Çanakkale İli Türkiye Örneği

Arif SEMERCI^{1,*}, Musab URAL²¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 17100, Çanakkale² Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, 17100, Çanakkale

*Sorumlu Yazar e-mail: arifsemerci@comu.edu.tr

Makale Tarihiçesi

Geliş: 28.09.2024

Kabul: 08.11.2024

Anahtar Kelimeler

Tarımsal Destekleme,
Şeker pancarı,
Mazot Desteği,
Gübre Desteği,
Çanakkale,
Türkiye.

Öz: Türkiye dünyanın önde gelen şeker pancarı üretici ülkelerinden biridir. 2022 yılı FAO verilerine göre dünya şeker pancarı üretim alanı 4.295.160 ha, üretim miktarı ise 260.998.614 ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin dünya şeker pancarı üretim alanlarındaki payı (274.524 ha) %6,39, üretim miktarındaki payı ise (19.000.000 ton) %7,28 olmuştur. Pancardan şeker üreten ülkeler arasında Türkiye dünya genelinde Rusya Federasyonu, ABD, Almanya ve Fransa'dan sonra 5., Avrupa'da ise 4. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin dünya pancar şekeri üretimindeki payı ise %8'dir. Aynı yıl itibarıyla dünya şeker pancarı ortalamasına verim değeri göre 60.766 kg/ha olup, Türkiye'nin ortalama verim değeri (69.211 kg/ha) bu değerden %13,90 daha yüksektir. Çalışma kapsamındaki incelenen işletmelerde bitkisel üretim alanı şeker pancarı %6,81 payla 4.sırada yer almaktadır. İşletmelerde bir alanda 7.326 kg/da şeker pancarı üretimi için; 94,38 kg kimyasal gübre, 560 cc tarımsal mücadele ilacı, 5,71 saat makine çeki gücü, 31,03 lt mazot sarf edilmesi gerekmektedir. Yapılan çalışmada şeker pancarı ürün satış fiyatı 0,34 TL/kg, üretim değeri 2.491,06 TL/da toplam maliyet 1.443,87 TL/da, brüt gelir 1.432,68, net gelir ise 1.047,14 TL/da, nispi kar ise 1,72 olarak hesaplanmıştır. Çalışmada şeker pancarı üretiminde birim alanda gübre masrafı 173,43 TL/da olarak belirlenmiş olup, verilen gübre desteği gübre masrafının %2,31'ini oluşturmaktadır. Yürütülen araştırmada şeker pancarı üretiminde mazot masrafı 203,87 TL/da olarak tespit edilmiştir. Şeker pancarı üretimine verilen mazot desteği ise mazot masrafının %7,36'sını karşılamaktadır. Yapılan araştırma şeker pancarı üretiminde verilen desteklerin yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle şeker pancarı üretimine verilen alan bazlı desteklerin birim fiyatları belirlenirken destek kalemlerinin üretim maliyeti içindeki paylarına dikkat edilmesi özel önem arz etmektedir. İncelenen işletmelerde şeker pancarı üretim maliyetinin azaltılması ya da üretici gelirinin artırılması kapsamında mutlaka verilen desteklerin reel düzeyde belirlenmesi ve tohum kullanım desteğinin de destekleme unsurlarına dahil edilmesi gerekmektedir.

Atf Künyesi: Semerci, A., Ural, M. (2024). Şeker Pancarı Üretiminde Tarımsal Destekleme Uygulamalarının Analizi: Çanakkale İli Örneği, EJONS International Journal on Mathematic, Engineering and Natural Sciences 8(4), 381-389. **How To Cite:** Semerci, A., Ural, M. (2024). Analysis of Agricultural Support Practices in Sugar Beet Production: The Case of Çanakkale Province, EJONS International Journal on Mathematic, Engineering and Natural Sciences 8(4), pages: 381-389.

Analysis of Agricultural Support Practices in Sugar Beet Production: The Case of Çanakkale Province - Türkiye

Article Info

Received: 28.09.2024

Accepted: 08.11.2024

Keywords

Agricultural Support,
Sugar beet,
Diesel Fuel Support,
Fertilizer Support,
Çanakkale
Türkiye

Türkiye is one of the leading sugar beet producing countries in the World. According to FAO data of the year of 2022, world sugar beet production area is estimated as 4.295.160 ha and the total production amount has reached to 260.998.614 tons. Türkiye's share in world sugar beet production areas is determined as 6,39% (274.524 ha) and its share in production amount is 7,28% (19.000.000 tons). Among the countries that produce sugar from sugar beet throughout the world, Türkiye ranks 5th after Russian Federation, USA, Germany and France whereas it is in the 4th place in Europe. Türkiye's share among the world's beet sugar producing countries is 8%. As for the same year's data, world's yield value for the sugar beet average is 60.766 kg/ha and Türkiye's yield value (69.211 kg/ha) is 13,90% higher than this figure. In the enterprises, which are investigated in the scope of this study, sugar beet ranks 4th with a share of 6,81% among the vegetative production area. In order to produce 7,326 kg/ha sugar beet in one unit of area in the enterprises, 94,38 kg of chemical fertilizer, 560 cc of agricultural pesticide, 5,71 hours of machine pull power, 31,03 lt of diesel are needed. In the present study, sugar beet product sale price has been calculated as 0,34 TL/kg, production value as 2.491,06 TL/da, total cost as 1.443,87 TL/da, gross revenue as 1.432,68 TL/da, net income as 1.047,14 TL/da, relative profit as 1,72. In the study, fertilizer cost per unit area in the sugar beet production has been determined as 173,43 TL/da and fertilizer support consists of the 2,31% of the total fertilizer cost. Diesel cost for the sugar beet production in the enterprises that were investigated has been determined as 203,87 TL/da. However, the diesel support that were given to the enterprises could only provide the 7,36 % of the total diesel costs. The study reveals that the supports that have been given to the producers in the sugar beet production is insufficient. Thus, while determining the unit prices of the area based supports given in the sugar beet production, the share of the support items in the total production costs needs to be considered with special care. In the examined enterprises, within scope of decreasing the sugar production costs or increasing the producers' revenue, the supports given to the producers need to be determined certainly in realistic levels and the support of seed usage should be included in the support factors.

1.Giriş

Şeker pancarı ve şeker üretimi tüm dünyada uygulanan çeşitli politikalarla korunmaktadır. Şeker sektörü ülke ekonomisine ve yan ürünleriyle de birçok sektöre sağladığı katkı bakımından önemli bir yere sahiptir.

2022 yılı FAO verilerine göre dünya şeker pancarı üretim alanı 4.295.160 ha, üretim miktarı ise 260.998.614 ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin dünya şeker pancarı üretim alanlarındaki payı (274.524 ha) %6,39, üretim miktarındaki payı ise (19.000.000 ton) %7,28 olmuştur. Aynı yıl itibariyle şeker pancarı verim değeri dünya ortalamasına göre 60.766 kg/ha olup, Türkiye verim ortalaması değeri (69.211 kg/ha) bu değer %13,90 daha fazlasıdır (FAO, 2024).

Türkiye'de şeker pancarı üretim merkezi Konya ilidir. Konya ilinin Türkiye şeker pancarı üretim alanlarındaki payı (927.000 ha) %31,14, üretim miktarındaki payı ise (6.825.000 ton) %35,45 olarak gerçekleşmiştir. Ülke genelinde şeker pancarı verim değeri en yüksek il ise 79.800 kg/ha ile Bursa ili olmuştur (TOB, 2023a).

2021/2022 döneminde dünya şeker üretimi 181,1 milyon ton, tüketimi 174,5 milyon ton, ithalatı 54,2 milyon ton, ihracatı ise 63,1 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı verilerine göre dünya genelinde üretilen şeker miktarı 180,6 milyon ton olup, Türkiye'nin payı (2,7 milyon ton) %1,50'dir (FAO, 2024).

2020 yılı verilerine göre dünya gayrisafi milli geliri yaklaşık 84.710.000.000.000 ABD\$, tarımsal gayrisafi hâsıla değeri ise 3.659.981.770.000 ABD\$ olarak gerçekleşmiştir. Dünya tarımsal gayrisafi milli hâsıla değerinde ilk üç sırayı alan ülkeler: Çin (%29,93), Hindistan (%4,98) ve Amerika Birleşik Devletleri'dir (%7,07).

Avrupa Birliği'nde üretici destek tahmini 207.477.000.000 Euro olup, bu değer brüt çiftlik gelirleri içindeki payı %15,9 olmuştur. Avrupa Birliği'nde toplam destek miktarı ise 353.518.000.000 Euro olup, toplam milli gelir içindeki payı %0,61 olarak gerçekleşmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde üretici destek tahmini 44.852.000.000 Euro olup, bu değer brüt çiftlik gelirleri içindeki payı %10,5 olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde toplam destek miktarı ise 127.087.000.000 Euro olup, toplam milli gelir içindeki payı %0,55 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de üretici destek tahmini 6.313.000.000 Euro olup, bu değer brüt çiftlik gelirleri içindeki payı %15,1 olmuştur. Türkiye'de toplam destek miktarı ise 8.846.000.000 Euro olup, toplam milli gelir içindeki payı %1,15 olarak gerçekleşmiştir (Abdullahi ve Arisoy, 2022).

29 Ağustos 2024 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanı Kararı doğrultusunda, 2025-2027 yılları arasında bitkisel üretime yönelik desteklemelerde bazı yapısal değişikliklere gidilmiştir. Bu kapsamda, önceki yıllardan farklı olarak 2025 yılı için mazot ve gübre gibi alan bazlı destekler kaldırılarak yerine hepsini içine kapsayan "temel destek katsayısı" getirilmiştir. Ürün bazında verilecek destek tutarları ise, bu temel destek katsayısının, her ürün için belirlenen ayrı bir katsayı ile çarpılmasıyla hesaplanacaktır (Resmî Gazete, 2024).

Bu çalışmada öncelikle dünyada ve Türkiye'de tarımsal desteklemeler rakamsal verilere dayalı olarak özet halinde verilmiştir. Daha sonra dünyada ve Türkiye'de şeker pancarı ve şeker üretimi ile ticareti konusunda bilgiler özetlenmiştir. Çalışmada incelenen işletmelerin genel yapısı verilmiş, üreticilerin mazot ve gübre desteğine bakış açıları tablolar haline getirilerek yorumlanmıştır. Araştırmada kullanılan veriler 2019 yılı üretim dönemine ait olması nedeniyle mazot ve gübre desteğinde geline nokta açıklayabilmek için 2023 yılı destek birim fiyatları incelenmiştir. Çalışma kapsamında şeker pancarı üreten işletmelerin ürün değeri, ürün maliyeti, değişen ve sabit masraflar, brüt kar ve net kar değerleri yanında nispi karlılık durumu işletme büyüklükleri bağlamında 3 grupta incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular diğer araştırma bulgularıyla karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Materyal

Çalışmanın ana materyalini 2020 yılı Ocak-Şubat aylarında Balıkesir ili Susurluk, Manyas, Gönen ve Bandırma ilçelerinde şeker pancarı üreten 75 tarım işletmesinden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Araştırmanın ikincil verilerini ise; Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Tarım ve Orman Bakanlığı verileri oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında şeker pancarıyla ilgili hazırlanan tezlerden ve araştırma makalelerinden, çeşitli kurum ve kuruluşların yayınlarından yararlanılmıştır.

2.2. Yöntem

Araştırma kapsamında anket uygulanacak işletmelerin belirlenmesinde Balıkesir-Bursa Pancar Ekicileri Kooperatifi'nden elde edilen üretici listesi dikkate alınarak, Balıkesir iline bağlı Susurluk, Manyas, Gönen ve Bandırma ilçelerinde şeker pancarı üretim faaliyetinde bulunan ve "Tam Sayım Yöntemi" ne göre tespit edilen 75 şeker pancarı üretim işletmesinden elde edilen 2019 yılına ait yatay kesit verileri oluşturmaktadır. Verilerin değerlendirilmesinde ve analiz edilmesinde temel tanımlayıcı istatistiklerden yararlanılmıştır. Yürütülen araştırmada incelenen işletmelerde sadece şeker pancarı üretim faaliyeti analiz edilmiştir.

Çalışmada anket uygulanan işletmeler standart sapma ve varyasyon katsayıları dikkate alınarak; 2,00-4,99 dekar, 5,00-9,99 dekar ve 10,00 da ve üzeri olmak üzere 3 büyüklük grubuna ayrılmıştır. Çalışma kapsamında birinci grupta 25 işletme, ikinci grupta 25 işletme ve üçüncü grupta da 25 işletme

yer almıştır. Yapılan çalışmada Türkiye’de şeker pancarı üretimine yönelik olarak uygulanan destek birim fiyatları da ayrıntılı olarak verilmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

İncelenen işletmelerde işlenen toplam 12.883,50 da arazinin; %47,65’inde buğday, %30,44’ünde arpa, %8,18’inde yağlık ayçiçeği üretilmektedir. İşletmelerin toplam bitkisel üretim alanı içindeki şeker pancarı %6,81 pay almaktadır. Şeker pancarı üretim alanının toplam bitkisel üretim alanı içindeki payı 1. grup işletmelerde %2,40, 2. grup işletmelerde %4,92, 3. grup işletmelerde ise %10,17’dir.

Araştırma kapsamındaki işletmelerin toplam bitkisel üretim değeri 13.182.425 TL olarak tespit edilmiştir. Bu değer %40,92’sini buğday üretimi oluştururken, bu ürünü sırası ile arpa (%22,92) ve şeker pancarı (%15,93) takip etmektedir. Şeker pancarından elde edilen gelirin toplam bitkisel üretim değeri içindeki payı 1. grup işletmelerde %6,61, 2. grup işletmelerde %12,93 ve 3. grup işletmelerde ise %20,84 olarak tespit edilmiştir.

Anket uygulanan 75 tarım işletmesi sahibinin %73,33’ü pancar ekicileri kooperatifine, %58,67’si Tarım Kredi Kooperatifleri ortak olup, üreticilerin %36’sı ise ziraat odalarına üyedir. Yapılan çalışma, incelenen işletmelerin yaklaşık %57,33’ünün şeker pancarı üretimi için gerekli sermayenin bir bölümünü dış kaynaklardan temin ettiğini ortaya koymuştur. Yürütülen araştırma üreticilerin sadece %29,33’ünün şeker pancarı üretim alanlarını tarım sigortası yaptırdığı göstermiştir.

Anket uygulaması yapılan işletmelerde bir dekar alanda 7.326 kg şeker pancarı üretimi için; 94,38 kg kimyasal gübre, 560 cc tarımsal mücadele ilacı, 5,71 saat makine çeki gücü, 31,03 lt mazota ihtiyaç duyulmaktadır. İşletmeler ortalaması dikkate alındığında; dekar başına 2466,14 TL şeker pancarı geliri elde edebilmek için; 173,43 TL kimyevi gübre, 56,41 TL tarımsal mücadele ilacı ve 533,24 TL makine çeki gücü ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 1: Mazot ve gübre destekleri birim fiyatları (2019)

Ürünler	Mazot (TL/da)	Gübre (TL/da)	Toplam Destek (TL/da)
Buğday, Arpa, Çavdar, Yulaf, Triticale	19,00	8,00	27,00
Çeltik, Kütlü Pamuk	62,00	4,00	66,00
Nohut, Kuru Fasulye, Mercimek	22,00	4,00	26,00
Patates	27,00	4,00	31,00
Yağlık Ayçiçeği, Soya	26,00	4,00	30,00
Dane Mısır	25,00	4,00	29,00
Kuru Soğan, Kanola, Aspir, Yaş Çay, Fındık, Yem Bitkileri	17,00	4,00	21,00
Zeytin	15,00	4,00	19,00
Diğer Ürünler	15,00	4,00	19,00
Nadas	8,00	-	8,00

Kaynak: TOB, 2019.

2019 Yılı ürünlerine yönelik olarak yapılan tarımsal desteklemelere ilişkin karar 24 Ekim 2019 tarihli ve 30928 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Alan bazlı destekler kapsamında mazot ve gübre desteği olarak toplamda dekar başına tahıl ürünleri için 27 lira, bakliyatlar için 26 lira, ayçiçeği için 30 lira, soğan, fındık ve çay için 21 lira, zeytin için 19 lira, dane mısır için 29 lira, çeltik ve pamuk için ise 66 lira destek ödemesi yapılmıştır. İlgili karar gereği Tarım ve Orman Bakanlığı’nın tarafından tarımsal üretimde kullanılan motorin ve gübreler için üreticilere; yağlık ayçiçeği, soya, pamuk, aspir, kolza, mısır, dane, arpa, buğday, yulaf, çavdar, çeltik, tritikale, mercimek, fasulye, yaş çay, nohut, yem bitkileri, zeytin, fındık, soğan ve patates dışında kalan tüm mallar için "Diğer Ürünler" kategorisinde belirtilen tutarda mazot ve gübre için ek ödeme yapılmıştır (Tablo 1).

Araştırma konusu olan şeker pancarı için 2019 yılı üretimi için (diğer ürünler grubunda değerlendirilmesi nedeniyle) mazot desteği 15 TL/da, gübre desteği ise 4 TL/da olarak belirlenmiştir (Tablo 1). Diğer bir ifade ile şeker pancarı üreticileri tarımsal destek ödemesi olarak dekar başına toplam 19 TL/da mazot ve gübre desteği alabilmişlerdir.

Yapılan araştırma işletme sahiplerinin mazot ve gübre desteği uygulamasından memnun olmadıklarını göstermiştir. Zira şeker pancarı üreticilerinin %74,67'sinin gübre ve mazot desteği birim fiyatlarından memnun olmadıklarını beyan etmişlerdir (Tablo 2).

Tablo 2: İncelenen işletmelerin gübre ve mazot desteği memnuniyet durumları

Üretici Beyanı	Tabakalar			Toplam	Pay (%)
	1	2	3		
Memnunum	0	1	3	4	5,33
Kararsızım	4	5	6	15	20,00
Memnun	5	7	9	21	28,00
Değilim					
Hiç Memnun	16	12	7	35	46,67
Değilim					
Toplam	25	25	25	75	100,00

Yürütülen araştırmada şeker pancarı üreticilerinin %56'sı şeker pancarı desteklemelerinin ürün değerinde bir etkisinin olmadığını bildirmişlerdir. Diğer bir ifade ile işletme gruplarına göre 1. tabakadaki 16 işletme, 2. tabakadaki 14 işletme ve 3. tabakadaki 12 olmak üzere toplam 42 işletme mazot ve gübre desteğinin ürün geliri üzerinde bir etkisinin olmadığını belirtmişlerdir (Tablo 3).

Tablo 3: İşletmelerde tarımsal desteklerin şeker pancarı ürün değeri üzerine etkisi

Üretici Beyanı	Tabakalar			Toplam	Payı (%)
	1	2	3		
Destek Almıyorum	1	0	0	1	1,33
Etkisi Olmadı	1	14	12	42	56,00
	6				
Ürün Maliyetinde Azalma	3	6	7	16	21,33
İşletme Gelirinde Artış	3	5	6	14	18,67
Diğer Faktörler	2	0	0	2	2,67
Toplam	2	25	25	75	100,0
	5				0

Çalışma sonuçlarına işletmelerin %21,33'ü mazot ve gübre desteğinin ürün maliyetini azalttığını, %18,67'si ise ürün gelirinde artış olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan çalışmada sadece 1 üreticinin tarımsal desteklerden faydalanmadığı tespit edilmiştir.

İncelenen işletmelerin şeker pancarı ürün değeri, brüt kar, nispi kar, net kar değerleri Tablo 4'te verilmiştir. Araştırma kapsamındaki işletmelerde şeker pancarı ortalama verim değeri 7.326,49 kg/da, ortalama ürün satış fiyatı 0,34 TL/kg, birim alana elde edilen üretim değeri ise 2.491,01 TL/da olarak hesaplanmıştır. Üretilen ürün miktarına göre kg başına maliyet ise 0,197 TL olarak belirlenmiştir. Şeker pancarı üreten işletmelerde ortalama brüt kar 1.432,68 TL/da olup, net kar 1.047,14TL/da ve nispi kar değeri ise ortalama 1,73 olarak hesaplanmıştır (Tablo 5).

Çalışma konusu işletmelerde karlılık durumları incelendiğinde işletmelerin ortalama net karları 1047,14 TL olduğu saptanmıştır. Ortalama net karın üstünde 3. tabaka işletmeleri oluştururken 1. ve 2. tabaka işletmeler ortalama net karın altında kalmışlardır. İşletmelerin nispi kar oranları incelendiğinde ise bu oran 1. tabakada 1,57, 2. tabakada 1,62 ve 3. tabakada 1,92 olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4: İşletmelerin şeker pancarı ürün değeri, brüt kar, nispi kar, net kar değerleri

Kriterler	Tabakalar			
	1	2	3	Ort.
Verim (kg/da)	7.345,91	6.728,39	7.476,41	7.326,49
Ürün satış fiyatı (TL/kg)	0,31	0,35	0,37	0,34
Ürün Değeri (TL/da)	2.277,23	2.354,94	2.766,27	2.491,01
Maliyet (TL/da)	1.443,41	1.447,66	1.440,55	1.443,87
Maliyet (TL/kg)	0,20	0,22	0,19	0,20
Brüt kar (TL/da)	1.196,37	1.289,77	1.737,12	1.432,68
Net kar (TL/da)	833,82	907,28	1.325,72	1.047,14
Nispi kar	1,58	1,63	1,92	1,73

Yapılan araştırmada şeker pancarı ortalama ürün değeri, nispi kar, brüt kar ve net kar düzeyleri bakımından en yüksek olan grubun 3. grup olduğunu göstermiştir. Bu grupta şeker pancarı üretim maliyeti (1.440,55 TL/da ve 0,19 TL/kg) diğer gruplara göre en düşük düzeydedir.

Şeker pancarı üretimine 15 TL/da mazot desteği ve 4 TL/da gübre desteği olmak üzere toplam 19 TL/da destek verilmiştir. Bu destek miktarı ürün değerinin %0,07'sini, ürün maliyetinin ise %1,32'sini karşılamaktadır.

Yapılan çalışmada birim alanda gübre masrafı 173,43 TL/da olarak belirlenmiştir. 2019 yılı şeker pancarı üretimine verilen gübre desteği 4 TL/da olup, bu değer hesaplanan gübre masrafının %2,31'ine denk gelmektedir.

Yürütülen araştırmada mazot masrafı 203,87 TL/da olarak belirlenmiştir. 2019 yılı şeker pancarı üretimine verilen mazot desteği 15 TL/da olup, bu değer hesaplanan mazot masrafının %7,36'sını karşılamaktadır.

Diğer bir ifade ile şeker pancarı üretimine verilen desteklerin ürün gelirini artırma ya da ürün maliyetini azaltma konusunda bir etkisi bulunmamaktadır. Şeker pancarı üretiminde birim alandan elde edilen geliri etkileyen en önemli unsur ürün alım fiyatı ve verim değeridir. Bu bağlamda şeker pancarı üreticilerinin temel isteği şeker pancarı alım fiyatlarında yaşanan enflasyonun üzerinde alım fiyatının belirlenmesidir.

2023 Yılı ürünlerine uygulanan mazot ve gübre desteği birim fiyatları Tablo 5'te verilmiştir. İlgili tablo incelendiğinde en fazla mazot ve gübre desteğinin 366 TL/da ile kütlü pamuk üretimi için verildiği anlaşılmaktadır. 2023 yılı desteklerinde şeker pancarı ürünü "diğer ürünler" grubundan çıkartılarak fındık, kuru soğan, yaş çay ve zeytin ile birlikte aynı grupta değerlendirilmiştir.

Şeker pancarı üretiminde mazot desteği 2019 yılında 15 TL/da iken bu değer 2023 yılında 5,73 kat artarak 86 TL/da düzeyine ulaşmıştır. Yine şeker pancarı üretiminde gübre desteği 2019 yılında 4 TL/da iken bu değer 2023 yılında 5,25 kat artarak 21 TL/da düzeyine ulaşmıştır. Kısacası şeker pancarı üretiminde mazot ve gübre desteği birim fiyatları 2019 yılında 19 TL/da düzeyinde iken 2023 yılında 5,63 kat artış göstererek 107 TL/da seviyesine yükselmiştir.

Tablo 5: Bitkisel üretimde mazot ve gübre desteği (2023)

Ürünler	Mazot (TL/da)	Gübre (TL/da)	Toplam Destek (TL/da)
Arpa, Buğday, Çavdar, Triticale, Yulaf	103	46	149
Çeltik	250	21	271
Fındık, Kuru Soğan, Yaş Çay, Zeytin, Şeker Pancarı	86	21	107
Kuru Fasulye, Mercimek, Nohut, Aspir	103	21	124
Kütlü Pamuk	345	21	366
Patates, Soya	172	21	193
Yağlık Ayçiçeği, Kolza(Kanola)	121	21	142
Yem Bitkileri	94	21	115
Diğer Ürünler	86	21	107
Nadas	40	-	40

Kaynak: TOB, 2023b.

Sırbistan’da yapılan çalışmada girdi desteklerinin şeker pancarı üretim değerindeki payı %9,8, değişen masraflardaki payı %13,8 ve brüt kar değerindeki payı ise %21,9 olarak belirlenmiştir (Munčan ve Božić, 2013).

Yapılan bir çalışmada şeker pancarı üretim maliyeti 1271,99 TL/da, gübre masrafı 268,57 TL/da, gübre masrafının ürün maliyetindeki payı ise %21,11 olarak belirlenmiştir. Çalışmada yer alan üreticiler şeker pancarı üretiminin desteklenmesi ve alım fiyatının iyileştirilmesi gerektiğini beyan etmişlerdir (Gül, 2019).

2019 yılında üretilen şeker pancarına verilen mazot desteği 15 TL/da olmuştur. Yapılan bir çalışmada 2019 yılı şeker pancarı üretiminde mazot masrafı 78,28 TL/da, mazot masrafındaki mazot desteğinin payı ise %19,16 olarak belirlenmiştir. Bu oran 2017 yılında %17,52, 2018 yılında ise %14,19 olarak tespit edilmiştir (Başdemir, 2021).

2019 yılında üretilen şeker pancarına verilen gübre desteği 4 TL/da olmuştur. Konya ilinde yapılan bir araştırmada 2019 yılı şeker pancarı üretiminde gübre masrafı 133 TL/da olup ürün maliyetindeki payı %11 olarak hesaplanmıştır. Çalışmada şeker pancarı üretiminde gübre masrafındaki gübre desteğinin payı ise %3 olarak belirlenmiştir (Başdemir, 2021).

Azik ve ark. (2021) İran’da yapılan çalışmada tarımsal desteklerde %10’luk azalmanın şeker pancarı üretiminde %11,8’lik düşmeye, %20’lik azalmanın ise %24 oranında gerilemeye neden olacağı belirlenmiştir. Aghabeygi ve ark. (2022) İran’da yürütülen çalışmada tarımsal üretimde uygulanan gübre desteğinin kaldırılması halinde üretici gelirinde %1’lik azalmaya neden olacağı belirlenmiştir. Çalışmada gübre desteği uygulamasının sadece stratejik tarım ürünlerinde uygulanması önerisinde bulunulmuştur.

Firouzi ve ark. (2022) İran’da yapılan bir çalışmada şeker pancarının üretim değeri 3854,51 ABD\$/ha, ürün maliyeti 3662,71 ABD\$/ha, değişken masraflar 2225,42 ABD\$/ha, sabit masraflar 1437,29 ABD\$/ha, brüt kar 1629,09 ABD\$/ha, net kar 191,80 ABD\$/ha, fayda-masraf oranı 1,06 , prodüktivite 9,15 Kg/\$ olarak belirlenmiştir.

Kadakoğlu ve ark. (2023) yürütülen araştırmada şeker pancarı üretiminde üretim maliyeti 2.293,55 TL/da, üretim değeri 3.461,51 TL/da, brüt kâr değeri 1.691,59 TL/da, net kâr değeri 1.167,96 TL/da ve nispi kâr oranı da 1,51 olarak hesaplanmıştır. İncelenen işletmelerde verim değeri 6.833,33 kg/da, ürün maliyeti 0,34 TL/kg, kâr marjı ise 0,09 TL/kg olarak belirlenmiştir.

Yürütülen araştırmada elde edilen bulgular şeker pancarı üretiminde mazot ve gübre masraflarının ürün maliyetinde önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Yapılan diğer diğer araştırmalardan elde edilen bulgular da bu durumu teyit etmektedir.

Gerek Türkiye’de gerekse diğer ülkelerde şeker pancarı üretim politikaları diğer ürünlere göre daha hassas bir şekilde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda özellikle dünya şeker üretiminde söz sahibi ülkeler sadece tüketim boyutuyla değil ürünün ihracatına dayalı olarak şeker pancarı üretim

politikalarını oluşturmaktadırlar. Fakat varılan genel kanı şeker pancarı üretilen ülkelerde bu ürün özel bir ürün olarak değerlendirilmekte ve çıkartılan kanunlarla korunmaktadır. Ancak Türkiye’de şeker pancarı üretimi en yüksek düzeyde pancar alım fiyatlarıyla korunmaya çalışılmaktadır. Ancak verilen alan bazlı desteklerin ürün maliyetini azaltma ya da ürün gelirini artırma noktasında bir önemi bulunmamaktadır.

4.Sonuç

Şeker pancarı üretimi dünya genelinde farklı uygulamalarla desteklenmektedir. Bu bağlamda Türkiye ile birlikte birçok ülke üreticisinin de önemli bir gelir kaynağını oluşturmaktadır. Bu çalışmada Balıkesir ilinde şeker pancarı üreten işletmelerde üreticilerin bu ürüne yönelik destekleme uygulamalarına bakış açısı incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışma kapsamındaki işletmelerde en fazla yetiştirilen ürün %47,65’lik pay ile buğdaya aittir. Bu ürünü %30,44 payla arpa ekimi izlemektedir. Araştırma konusu şeker pancarı %6,81 payla 4.sırada yer almaktadır. Anket uygulaması yapılan işletmelerde bir dekar alanda üretilen ortalama 7.326, 49 kg şeker pancarı verim değerine ulaşmak için; 94,38 kg/da kimyasal gübre, 560 cc/da tarımsal mücadele ilacı, 5,71 saat/da makine çeki gücü, 31,03 lt/da mazot girdilerine ihtiyaç duyulmaktadır.

İncelenen işletmelerde; ürün satış fiyatı 0,34 TL/kg, üretim değeri 2.491,06 TL/da, ürün maliyeti 1.443,87 TL/da, brüt gelir 1.432,68 TL/da, net gelir 1.047,14 TL/da ve nispi kar ise 1,72 olarak belirlenmiştir.

Yapılan çalışmada birim alanda gübre masrafı 173,43 TL/da olarak tespit edilmiştir. 2019 yılı şeker pancarı üretimine verilen gübre desteği 4 TL/da olup, bu değer hesaplanan gübre masrafının %2,31’ine denk gelmektedir. Yürütülen araştırmada mazot masrafı 203,87 TL/da olarak belirlenmiştir. 2019 yılı şeker pancarı üretimine verilen mazot desteği 15 TL/da olup, bu değer hesaplanan mazot masrafının %7,36’sını karşılamaktadır.

Yürütülen araştırma Türkiye’de şeker pancarı üretimine verilen alan bazlı desteklerin (mazot ve gübre desteği) üreticiler tarafından yetersiz bulunduğunu ortaya koymaktadır. Zira verilen alan bazlı mazot ve gübre desteği 2019 yılı üretim döneminde 19 TL/da iken bu değer 2023 yılı ürünü için 107 TL/da olarak gerçekleşmiştir. Mutlak anlamda yaşanan artış reel bazda aynı etkiyi göstermemiştir. Çünkü ithalat yoluyla alımı yapılan petrol kaynaklı mazot ve gübrede yaşanan fiyat artışı daha yüksek boyutta seyretmiştir.

Türkiye’de şeker pancarı üretiminin artırılabilmesi için; şeker pancarı üretimi diğer ürünlerden farklı olarak özel bir kapsamda değerlendirilmelidir. Şeker alım fiyatlarında üretici beklentileri de dikkate alınmalıdır. Şeker pancarı üretiminde alan bazlı gübre ve mazot desteğinin yanına mutlaka tohum desteği de eklenmelidir. Şeker pancarında alan bazlı destekler ilan edilirken mutlaka ürün maliyetinde mazot, gübre ve tohum masraflarının payları dikkate alınmalıdır.

Şeker dış satımı bağlamında dünyanın farklı bölgelerinde Türk nüfusunun yoğun olduğu alanlar ile Türk nüfusunun etkili olduğu alanlarda mutlaka daha yüksek nitelikte pazarlama çalışmaları yürütülmelidir. Verilen hibeler ve aynı yardımlar da bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Teşekkür veya Açıklama

Bu makale, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında kabul edilen " *Balıkesir ilinde şeker pancarı üretiminin ekonomik analizi*" isimli yüksek lisans tezinden hazırlanmıştır.

Kaynaklar

- Abdullahi, A.A., Arısoy, H. (2022). Evaluation of Türkiye's agricultural support policies in terms of world trends. *Selcuk Journal of Agriculture and Food Sciences*, 36 (Special Issue):72-78.
- Aghabeygi, M., Louhichi, K., Gomez, S., Paloma. (2022). Impacts of fertilizer subsidy reform options in Iran: an assessment using a Regional Crop Programming model. *Bio-based and Applied Economics* 11(1): 55-73.
- Azık, F., Mousavi, S.N., Najafi, B. (2021). The effects of granting subsidies to agricultural inputs on Iranian households' welfare and environment by emphasis on computable General Equilibrium Model. *Agricultural Marketing and Commercialization Journal*, 5(1): 153-176

- Başdemir, Ş. (2021). 2001-2020 Döneminde Türkiye’de tarım alanları ve bitkisel ürünlere yönelik tarımsal destekleme ödemelerinin seyri ve değerlendirmesi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Mali İktisat Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. 172 s. İstanbul.
- FAO, (2024). Faostat. United Nations Food and Agricultural Organization. Crops and livestock production. (<https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL>, erişim: 05.04.2023)
- Firouzi, S., Parashkooji, M.G., Zamani, D.M., Ranjber, I. (2022). An Investigation of the environmental impacts and energy-economic analysis for sugar beet and sugarcane production systems. Sugar Tech, 24(6):1851–1866
- Gül, İ. (2019). Kahramanmaraş ili Afşin ilçesinde şeker pancarı üreten tarım işletmelerinin ekonomik analizi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, 50 s. Kahramanmaraş.
- Kadakoğlu, B., Karlı, B., Taşci, N., Özyürek, H. (2023). Şeker pancarı üretim maliyeti ve kârlılık analizi: Burdur ili örneği. KSÜ Tarım ve Doğa Derg, 26(2): 385-392
- Muncan, P., Božić, D. (2013). The effects of input subsidies on field crop production in Serbia. Economics of Agriculture, 60(3): 585-594
- Resmi Gazete (2024). 2025-2027 Yıllarında Yapılacak Bitkisel Üretime Yönelik Desteklemeler ile Diğer Bazı Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/08/20240829.pdf>).
- TOB, (2019). 2019 Yılı Bitkisel Üretim Destekleme Birim Fiyatları. (<https://www.tarimorman.gov.tr/BUGEM/Belgeler/2019%20Y%C4%B1%C4%B1%20Destekleme%20Birim%20Fiyatlar%C4%B1.pdf>).
- TOB, (2023a). Ürün Raporu: Şeker Pancarı ve Şeker 2023. Tarım ve Orman Bakanlığı. Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE). Yayın No:388, 20 s., Aralık, 2023, Ankara.
- TOB, (2023b). Tarım ve Orman Bakanlığı Destekleme Bülteni 2023. “Bitkisel Üretimin Desteklenmesi. Mazot Ve Gübre Desteği”. (<https://www.tarimorman.gov.tr/TRGM/TARYAT/Belgeler/yay%C4%B1nlar/TARIM%20VE%20ORMAN%20BAKANLI%C4%9E%20DESTEKLEME%20B%C3%9CLTEN%C4%B0%202023.pdf>).